

MAFKURA MILLAT TARAQQIYOTINING ASOSI
ИДЕОЛОГИЯ ОСНОВА РАЗВИТИЯ НАЦИИ
IDEOLOGY THE FOUNDATION OF NATIONAL DEVELOPMENT

Imomnazarov O‘tkirbek O‘ral o‘g‘li

Mehnat va ijtimoiy munosabatlar Akademiyasi 1-bosqich talabasi

E-mail: immomnazarovotkirbek@gmail.com

+998 94 718 50 05

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 12-moddasiga asoslanib, mafkura va g‘oya mezonlari yoritilgan. Shuningdek, bugungi kunda milliy mafkuraning jamiyatdagi o‘rni, ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi.

Аннотация: В данной статье, на основе 12-й статьи Конституции Республики Узбекистан, раскрываются критерии идеологии и идей, а также анализируется роль и значение национальной идеологии в современном обществе.

Abstract: This article explores the criteria of ideology and ideas based on Article 12 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan and analyzes the role and significance of national ideology in today’s society.

Kirish

Inson paydo bo‘lganidan buyon mukammallikka intilib keladi. Bu orqali u yashayotgan jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi. Insoniyatning izlanishlari natijasida jahon sivilizatsiyasi yuksalmoqda. Bugungi kunda adolat mezoni va qonun ustuvorligi asosiy qadriyat sifatida e‘tirof etilmoqda.

Jamiyatimizda ayniqsa yoshlar, kelajak avlodi hamda yangilanib borayotgan O‘zbekiston fuqarolarining g‘oya va fikrlarni anglash darajasi oshib bormoqda. Bu esa fuqarolik jamiyatini shakllantirish va demokratik davlat qurish yo‘lida mafkura erkinligining ahamiyatini ko‘rsatadi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 12-moddasida shunday deyiladi: “O‘zbekistonda hech qanday mafkura davlat mafkurasini sifatida o‘rnatilishi mumkin emas. Ijtimoiy hayot siyosiy institutlar, mafkuralar va

fikrlarning xilma-xilligi asosida rivojlanadi. Bu norma davlat va jamiyat hayotida fikrlar erkinligini, majburiy mafkura yo‘qligini ta’minlovchi muhim mezondir. Davlat mafkurasi hukumat tomonidan rasmiy ravishda e’tirof etilgan, jamiyatga singdirilishi maqsad qilingan yagona mafkura sifatida talqin etiladi. Ammo O‘zbekiston Konstitutsiyasi bunday yondashuvni rad etadi. Ya’ni, davlat hech qanday mafkura yoki qarashni majburan targ‘ib etmaydi, balki barcha fikr va qarashlarga ochiqlikni ta’minlaydi. Milliy mafkura muayyan millatning etnoijtimoiy birlik sifatida mavjud bo‘lishi va rivojlanishini asoslab beruvchi g‘oyalar va qarashlar tizimidir. Milliy mafkura faqat etnik birlikni emas, balki butun jamiyatni, davlatni anglatadi. U xalqni birlashtiruvchi, ezgulik, odamiylik va insonparvarlik g‘oyalari asosidagi mafkuraviy tamoyillardir. SHavkat Mirziyoyev mamlakat mafkurasining asosiy g‘oyasini nimalar tashkil etishini sanab o‘tdi. «biz yaratayotgan yangi o‘zbekistonning mafkurasi ezgulik, odamiylik, gumanizm g‘oyasi bo‘ladi», — dedi prezident. O‘zbekiston prezidenti shavkat mirziyoyev raisligida 19-yanvar kuni ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirishga bag‘ishlangan videoselektor yig‘ilishi o‘tkazilgani haqida xabar berilgan edi. Unda qayd etilganidek, jahon tarixida har bir xalqning avvalo ma’naviy birlashuvi, milliy g‘oyasi bilan yuksalganini ko‘rish mumkin. Milliy mafkura xalqning qadriyatlari va an‘analariga tayanadi; boshqa elat va millatlarni mensimaslikdan holi bo‘ladi; jamiyatda barqarorlik va birdamlikni mustahkamlaydi.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning yondashuvi Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta’kidlashicha: Biz yaratayotgan Yangi O‘zbekistonning mafkurasi ezgulik, odamiylik, gumanizm g‘oyasi bo‘ladi. Bu yondashuv milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan bo‘lib, jamiyatning ma’naviy barkamolligini ta’minlashga qaratilgan. Ba’zi tahlilchilar milliy mafkura tushunchasining aniq doktrinaga ega emasligini ta’kidlaydi. Ular fikricha, samarali boshqaruv mafkuraviy tamoyillardangina emas, balki amaliy islohotlar bilan ta’minlanadi.

Tahlilchi Alisher Ilhomovning ta’kidlashicha, G‘arb davlatlarida yagona mafkura yo‘qligi bilan birga, ular yuksak taraqqiyotga erishgan. So‘nggi yillarda mamlakatimizda milliy huquq tizimini tubdan isloh qilish, jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish hamda malakali yuridik kadrlarni tayyorlash borasida sezilarli ishlar amalga oshirilib kelinmoqda. Buning yorqin namunasi sifatida 2019-yil yanvarda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tiziminitubdan takomillashtirish to‘g‘risida" Farmonini keltirishimiz mumkin. Mazkur Farmonga ko‘ra, vazirlik va idoralar rahbarlari Konsepsiyada nazarda tutilgan tadbirlarning VB o‘z vaqtida, to‘liq va sifatli

amalga oshirilishi uchun shaxsan javobgar yekanliklari belgilab qo'yilgan va barcha davlat organlari va tashkilotlari rahbarlariga tegishli topshiriqlar berilgan. Jamiyatimizda huquqiy madaniyatni yuksaltirishda, yeng avvalo, huquqiy ta'lim va tarbiya borasidagi ishlar tizimli va uzviy olib borish, bunda oila, mahalla va fuqarolik jamiyati boshqa institutlarining samarali ishtirokini ta'minlash, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishning innovasion usullaridan, targ'ibotning ilg'or va ta'sirchan vositalaridan, xorijiy davlatlarning bu boradagi ijobiy tajribalaridan, fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar bilan uyg'un ravishda huquqiy bilimlarini oshirib borishning zamonaviy usullarini joriy yetish, shuningdek, aholini, ayniqsa, yoshlarni zararli axborotlardan himoya qilish bo'yicha mustahkam huquqiy immunitetni shakllantirish muhim sanaladi. Bu ishlarni tizimli amalga oshirishda nafaqat huquqni muhofaza qilish organlari balki, Sud organlari xodimlari, ta'lim muassasalari xususan Oliy ta'lim muassasalari tizimli ishlarni tashkil yetishlari lozim. Bu borada Farmonda nazarda tutilgan "shaxs - oila - mahalla - ta'lim muassasasi - tashkilot - jamiyat" prinsipi bo'yicha tizimli va uzviy ishlar amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Yeng asosiysi, olib borilayotgan ishlarni tizimli va mas'uliyat bilan yondashgan holda amalga oshirish har birimizning fuqarolik vazifamiz yekanligini unutmasligimiz lozim. Ijtimoiy tartibot - bu jamiyat a'zolari o'rtasida mujassamlashgan barkaror ijtimoiy munosabatlar tizimi bo'lib, sotsial adolat g'oyalarini ifodalovchi, normativ tartibga solish tizimining butun ta'siri natijasida turmush tarzi sifatida tasdiqlangan munosabatlardir. Huquqiy tartibot ijtimoiy tartibotning bir qismi bo'lib xisoblanadi, faqat ubarcha sosial normalarning regulyativ xarakati natijasida mujassamlashmasdan, balki fakatgina huquq normalari orqali mujassamlanadi. Shunday yekan, huquqiy tartibot - bu huquq normalari tomonidan tartibga solinadigan ijtimoiy munosabatlar tizimining bir qismidir. Uning xarakat doirasida huquq normalari orqali tartibga solinadigan barcha ijtimoiy munosabatlar yotadi. Huquqiy tartibot o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat : Huquq normalarida rejalashtirilgan; Ushbu normalarni tatbiq etish natijasidyuzaga keladi; Davlat tomonidan ta'minlanadi; Ijtimoiy munosabatlarni tashkillashtirilishi uchun sharoit yaratadi, insonni ancha erkin, (mustaqil) qilib, hayot sharoitini yengillashtiradi;

Qonuniylikning natijasi sifatida yuzaga chiqadi; Qonuniylik huquqiy tartibot bilan o'zviy bog'liq bo'lib, u orqali amalga oshiriladi. Huquqiy tartibot jamoat tartibining bir qismi bo'lib, faqat huquqiy normalarning amalga oshirilishi natijasida paydo bo'lib, kishilar o'rtasidagi turli ijtimoiy munosabatlarni huquqiy munosabatlar orqali tartibga soladi. Kishilar o'rtasidagi yoki fuqarolar bilan davlat organlari

o'rtasidaga munosabatlar huquqiy tartibot bilan ya'ni, huquqiy no'rmalar orqali amalga oshirilib, qonuniylik mustahkamlanadi. Qonuniylikning o'ziga xos xususiyatlari uning quyidagi prinsiplarida ifodalanadi. Qonunning ustunligi va hamma uchun majburiyligi.

Bunday O'zbekiston Respublikasini barcha qonunlari va barcha normalari mukaddas bo'lib, ularga barcha kishilar amal qilish kerak. Bu prinsip O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasini 15-moddasida mustahkamlangan. «O'zbekiston Respublikasida O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi va qonunlarning ustunligi so'zsiz tan olinadi. Davlat, uning organlari, mansabdor shaxslar, jamiyat birlashmalari, fuqarolar Konstitusiyasi va qonunlarga muvofiq ish ko'radilar». Respublika birinchi Prezidenti I.A.Karimov O'zbekistonni yangi jamiyat ko'rish uchun, bozor iqtisodiga utish uchun hamma kishining qonunga amal qilishligini muhim prinsip deb hisoblab, «Men uchun eng muhim qonuniylikni hurmat qilishdir», deb ko'rsatadi. Qonuniylikni yagonalik prinsipi. Bu esa O'zbekiston Respublikasining huquqiy qonunlar bir hil qo'llanishini, hamma fuqarolar qonun oldida tenglikni bildiradi. Bu hakda O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasining 18-moddasida shunday deyilgan.«O'zbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir hil huquq va erkinliklarga ega bo'lib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, ye'tiqodi, shahsi va ijtimoiy mavqeyidan qat'iy nazar, qonun oldida tengdir». O'zbekiston Respublikasi hududida amaldagi qonunlarni va boshqa normative hujjatlarni aniq bajarish har bir davlat organi, jamoat birlashmalari, mansabdor shahs va fuqarolar uchun shartdir. Ammo hayotda shunday kishilar va rahbarlar borki, ular o'zlarining qonunga hilof xattiharakatlarini, go'yo qonunning eskirib qolganligi bilan va bugungi kun talablariga javob bera olmasligi bilan yohud bu qonunda mahalliy sharoit hisobga olinmagan degan bahonalar bilan bajarmaydi.

Basharti amaldagi qonunlar eskirib qolgan bo'lsa, u belgilangan tartibda O'zbekiston Respublikasi davlat hokimiyatining oliy organi Oliy Majlis tamonidan o'zgartiriladi. Qonuniylik aholining madaniy darajasi bilan, davlat organlari va jamoat birlashmalari, mansabdor shaxslar va fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyati bilan bog'liq bo'ladi. Kishilarning huquqiy ongi qanchalik yuqori bo'lsa qonun buzilish hollari shunchalik kamroq bo'ladi. Kishilarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini rivojlanirish, shuningde Respublikada huquqiy ta'limni yanada rivojlantirish maqsadida uchun «O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida » O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni 2020-yil 29- aprelda qabul qilindi. » O'zbekistonda xalq qonuniylikni ta'minlashda va huquqiy tartibotni mustahkamlashda keng ishtirok

etadi. Bu haqda O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasining 7- moddasida shunday deyilgan; «Xalq davlat hokimiyatining birdan-bir manbaidir. O'zbekiston Respublikasida davlat hokimiyati xalq manfaatlarini ko'zlab va O'zbekiston Respublikai Konstitusiyasi hamda uning asosida qabul qilingan qonunlar vakolat beorgan idoralar tomonidagina amalga oshiriladi. Qonuniylik demokratiya bilan uzviy bog'liqdir. Xalq davlat hokimiyatini o'zi ishonch bildirib, saylagan deputatlari, davlat Prezidenti, hokimiyat va boshqaruv organlari orqali boshqaradi. Qonuniylikni demokratik tartiblarga bo'ysunishini talab qiladi, demokratik tartiblar o'z navbatida qonuniylikni mustahkamlash va rivojlanishida asosiy shartdir. Bu tamoyil Konstitusiyaning 13 moddasida belgilab qo'yilgan;

XULOSA

«O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, ularga ko'ra, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, kadr-kimmati va boshqa daxlsiz huquqlari Oliy qadriyat hisoblanadi. Demoratik huquq va erkinliklar Konstitusiya va qonunlar bilan himoya qilinadi». Jamiyatda qonunlar bilan kishilar O'zbekiston Respublikasida turli ijtimoiy munosabatlar tartibga solinib qonunlar hayotda to'g'ri qo'llanish uchun qonuniylikni tegishli usullar orqali amalga oshiriladi. Bunday usullar davlat tomonidan belgilangan bo'lib, qonuniylikni kafolati deb ataladi. O'zbekiston Respublikasida qonuniylik va huquqiy tartibotni buzgan kishilarga nisbatan mahsus usullar qo'llaniladi. Bu ishontirish va majbur qilish usullaridir. Ishontirish usuli keng xalq ommasiga qonunlarni va huquqiy normalarni tushuntirish orqali, bularning ular ongining yetkazish yo'li bilan va boshqa tarbiyaviy choralar ko'rish yo'li bilan amalga oshiriladi. Majbur qilish usulida qonunlar va boshqa huquqiy normalar buzilgan holda davlat organlari tomonidan uning kuchi bilan majburiy choralar ko'rish yo'li bilan amalga oshiriladi. O'zbekiston demokratik huquqiy davlat ko'rish uchun qonuniylik va huquqiy tartibotni amalga oshirish va mustahkamlash uchun huquqni muhofaza qiluvchi organlar; sud, prokratura, ichki ishlar, adliya va boshqalar muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kunda fuqarolik jamiyatini shakllantirish jarayonida huquqiy madaniyatni yuksaltirishga erishish, tom ma'noda huquqiy ongni yuksaltirish davr talabiga aylandi. Fuqarolarda yuksak huquqiy tafakkur shakllanmas ekan, turli xil nomutanosibliklar kelib chiqaveradi. Huquqiy madaniyatni shakllantirish va shu orqali qonun ustuvorligiga erishish nafaqat jamiyatning, balki o'sib kelayotgan yoshlar uchun ham qimmatlidir. Huquqiy davlat, fuqarolik jamiyatni qurishning zarur sharti qonunlarga so'zsiz itoat etishdir. Mamlakatimizda yosh avlod tarbiyasi davlat siyosati

darajasiga ko'tarilgan. Shuningdek, ularni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash ham muhim vazifalar sirasiga kiradi. Huquqiy demokratik davlat qurishda o'sib kelayotgan yosh avlodning huquqiy bilimlarni mukammal egallaganligi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda O'zbekiston jamiyatida mafkura va g'oya masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Konstitutsiyaviy asosda belgilangan fikrlar erkinligi va mafkura xilma-xilligi tamoyili orqali milliy mafkura xalq ongiga singdirilmoqda. Bu jarayon Yangi O'zbekiston taraqqiyotining g'oyaviy poydevoriga aylanmoqda.

Milliy mafkura jamiyatni birlashtiruvchi, barqarorlikni ta'minlovchi, fuqarolik jamiyatini barpo etuvchi asosiy vositalardan biridir.

Shuningdek Prezident Agar jamiyat tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni va ruhi – bu ma'naviyatdir,- deya mafkura va ma'naviyatning o'zaro uyg'unligini ta'kidlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYTLAR RO'YXATI

1. Международный научный журнал № 2(100), часть 1 «Научный Фокус июня», 2023
2. Poklanish-pallasi.-46 bet Ubaydulla Mingboev:
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining-12 moddasidan olingan juvborikalon.uz.sayti.
4. Wikipediya.uz sayti.ozodlik.org.uz
5. Milliy istiklol g'oyasi: asosiy tu-shuncha va tamoyillar, T. 2001.
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023-yil 30- Aprel .
7. Sh. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent: "O'zbekiston", 2021.
8. Sh. Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: O'zbekiston, 2016.
9. A.Ilhomov. Mafkura va boshqaruv: G'arb tajribasining saboqlari. "Ijtimoiy fikr" ilmiy jurnal, 2022-yil, №3.